

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหาการวิจัย (Phenomena)

เมื่อมนุษย์อุบัติขึ้นในโลกนั้นก็เหมือนกับสัตว์มีชีวิตอื่นๆ คือมาพร้อมกับธรรมชาติ ไม่มีสิ่งของใดติดตัวมา แต่เนื่องจากมนุษย์มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดกว่าสัตว์ ความพยายามที่จะรักษาชีวิตให้อยู่รอด เป็นผลให้มนุษย์คิดประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้ขึ้นมาเพื่อสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยอาศัยแรงงานจากฝีมือและร่างกายของคนมาดัดแปลงวัตถุดิบที่มีอยู่ในธรรมชาติใกล้ตัว เพื่อให้มีรูปร่างประโยชน์ใช้สอยได้เหมาะสม จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างงานหัตถกรรมเพื่อชีวิต

เวลาผ่านไปเมื่อมนุษย์เจริญขึ้น อยู่รวมกันเป็นสังคมใหญ่ รู้จักเพาะปลูกพืชและสะสมอาหาร ไม่ต้องกังวลกับการแสวงหาอาหารทุกวัน ทำให้มีเวลาพอที่จะคิดสร้างสรรค์งานอื่นๆ รู้จักแบ่งงานตามความถนัด จึงเกิดมีอาชีพต่างๆ ขึ้น งานหัตถกรรมจึงเป็นอาชีพหนึ่งของกลุ่มผู้มีฝีมือในการประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้จากวัตถุดิบในธรรมชาติ เมื่อมีการผลิตซ้ำๆ กันมากจนเกิดความชำนาญและถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง มนุษย์ได้พัฒนาหัตถกรรมให้มีประโยชน์ใช้สอยดียิ่งขึ้นเรื่อยๆ และเรียนรู้ถึงคุณสมบัติของวัตถุดิบ รู้จักเลือกสรรวัตถุดิบให้เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์หัตถกรรมแต่ละประเภท และการใช้เทคโนโลยีที่คิดค้นขึ้นตามความก้าวหน้าของยุคสมัยนั้นๆ มาพัฒนากระบวนการผลิตหัตถกรรมให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน ตลอดจนการปรุงแต่งความงามของศิลปะในงานหัตถกรรม เพื่อสนองความต้องการทางจิตใจและคตินิยมความเชื่อ รวมทั้งประโยชน์ใช้สอยทางร่างกายให้สอดคล้องกัน

ครั้นถึงสมัยปัจจุบันสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงด้านความเจริญอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านการพัฒนาอุตสาหกรรม การสื่อสาร วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม สังคมเมืองและสังคมชนบทมีความแตกต่างห่างไกลความเจริญทางเศรษฐกิจมากยิ่งขึ้น ชนชนบทที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมยังคงมีฐานะยากจนจำนวนมาก เป็นผลให้รัฐบาลทุกยุคสมัยมีนโยบายเร่งรัดกระจายความเจริญทางเศรษฐกิจไปสู่ชนบท โดยการมุ่งส่งเสริมอาชีพหัตถกรรมและอุตสาหกรรมในครอบครัว เพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัวของราษฎรชนบท พื้นฐานการผลิตหัตถกรรมจึงเปลี่ยนแปลงไปจากการผลิตเพื่อสนองประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวัน เป็นการผลิตเพื่อจำหน่ายสนองความต้องการของตลาดสังคมเมืองทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ การพัฒนาดังกล่าวจึงเป็นแนวทางการส่งเสริมและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ สินค้าหัตถกรรมโดยมีกิจกรรมทางการตลาด การผลิต การบริหาร การจัดการ และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีทางการผลิต ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาชนบท เกิดการสร้างงานสร้างรายได้

ตั้งแต่ปี พ.ศ.2540 เป็นต้นมาประเทศไทยประสบปัญหาสภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ ส่งผลกระทบกับปัญหาความยากจนของประชาชนทั่วประเทศจนปีพ.ศ.2544 รัฐบาลที่พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี ได้กำหนดนโยบายหลักคือ “จัดความยากจน หลักพันยาเสพติดและยุติการคอร์รัปชัน”

ทางด้านนโยบายการขจัดปัญหาความยากจน รัฐบาลได้กำหนดแผนงานพัฒนาที่เป็นรูปธรรม คือ แผนงาน “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” (One Tambon One Product “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์”) เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนมีความคิดริเริ่มในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ต่างๆ ขึ้นตามความถนัดและความเหมาะสมในแต่ละชุมชน

จากนโยบายของรัฐบาลที่แถลงต่อรัฐสภา และตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการอำนวยการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์แห่งชาติ พ.ศ.2544 ที่จะสร้างความเจริญแก่ชุมชนให้สามารถยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้ดีขึ้น โดยการผลิตหรือจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น ให้กลายเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ มีจุดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น สามารถจำหน่ายในตลาดทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ โดยมีหลักการพื้นฐาน 3 ประการคือ

- 1) ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่สากล (Local Yet Global) ผลิตสินค้าและบริการที่ใช้ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เป็นที่ยอมรับในระดับสากล
- 2) พึ่งตนเองและคิดอย่างสร้างสรรค์ (Self-Reliance-Creativity) ทำความฝันให้เป็นความจริง ด้วย กระบวนการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ โดยสร้างกิจกรรมที่อาศัยศักยภาพของท้องถิ่น
- 3) การสร้างทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development) พุ่มพักประชาชนให้สู้ชีวิต ด้วยความท้าทายและจิตวิญญาณแห่งการสร้างสรรค์

ดังนั้นในทุกภูมิภาคของประเทศจึงมีการผลิตสินค้าต่างๆ มากมาย เมื่อสำรวจรายการสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ในเขตลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาจาก Web site ของ www.thaitambon.com มีจำนวนมากกว่า 500 รายการ และสินค้าเหล่านี้ บางส่วนขายแบบ e-commerce เพื่อจำหน่ายสินค้าได้โดยไม่มีขอบเขตจำกัด ในขณะที่ทุกชุมชนให้ความสนใจแผนงานนี้ตลอดจนรัฐบาลได้สนับสนุนในหลายๆ ส่วน ทั้งกระบวนการคิด พัฒนา ส่งเสริมด้านการลงทุน การตลาดเพื่อให้โครงการนี้บรรลุผล 3 ประการข้างต้น ขณะนี้โครงการดำเนินมาประมาณ 1 ปี ความคืบหน้าสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ เป็นไปตามหลักการที่รัฐบาลวางไว้หรือไม่ กระบวนการดังกล่าวมีการพัฒนารูปแบบไปอย่างไรบ้าง ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาสภาพการดำเนินธุรกิจของสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ เฉพาะผลิตภัณฑ์ที่ผ่านการคัดเลือกระดับประเทศ โดยใช้เกณฑ์มาตรฐานการคัดเลือกผลิตภัณฑ์ของคณะกรรมการกำหนดมาตรฐาน วัดด้านตัวสินค้าและด้านความเข้มแข็งของชุมชน ตลอดจนศึกษาเชิงคุณภาพสภาพการดำเนินธุรกิจ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคของแต่ละประเภทผลิตภัณฑ์ เพื่อพยากรณ์ถึงความยั่งยืนของธุรกิจ ตลอดจนผลกระทบในเชิงสังคม เศรษฐกิจต่อประเทศชาติ

1.2 ปัญหาวิจัย (Research Problems)

1.2.1 ชุมชน

- การเกิดของสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์) ได้มาอย่างไร
- ชุมชนได้อะไรบ้างจากการมีสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์

1.2.2 ผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์

- กระบวนการผลิต การดำเนินการมีปัจจัยใดบ้าง

- กระบวนการจัดจำหน่าย มีช่องทางการจำหน่าย และการกำหนดราคาอย่างไร
- ต้นทุนและผลตอบแทนจากผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์

1.2.3 สิ่งแวดล้อมทางธุรกิจ

- วัตถุดิบ แรงงาน เครื่องจักร วิธีการจัดการ มีประสิทธิภาพหรือยัง
- คู่แข่งขัน คู่ค้า หน่วยงานที่สนับสนุน ส่งผลกระทบอย่างไรต่อธุรกิจ

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Objectives)

- 1.3.1 เพื่อสำรวจกระบวนการผลิตและการจัดจำหน่ายสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ เขตลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
- 1.3.2 เพื่อสำรวจราคาช่องทางการจัดจำหน่ายและการส่งออกของสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์
- 1.3.3 เพื่อสำรวจต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์
- 1.3.4 เพื่อเสนอแนะแนวทางในการจัดการปัจจัยภายในหรือปัจจัยภายนอกที่เป็นจุดแข็ง จุดอ่อน อุปสรรคและโอกาส ในการผลิตและการจัดจำหน่ายสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์

1.4 ขอบเขตของการวิจัย (Scope of Study)

การศึกษาสภาพการผลิตและการจัดจำหน่ายสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ในเขตลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (จังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุงและสงขลา) โดยจะศึกษาจาก

สินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ซึ่งเป็นสินค้าที่ได้รับการคัดเลือกเป็นข้อมูลในเอกสารของคณะกรรมการอำนวยการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์แห่งชาติ (กอ.นตผ.) ที่ได้คัดเลือกผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ จาก 75 จังหวัดมาแล้วจำนวน 450 ตำบล มี 461 ผลิตภัณฑ์ (ผลิตภัณฑ์หนึ่ง ๆ อาจจะแยกออกเป็นสินค้าได้อีกหลายรายการ) ให้เป็นผลิตภัณฑ์ หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ใช้ตราสัญลักษณ์ หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ONE TAMBON ONE PRODUCT LOGO ตามที่คณะกรรมการ กอ.นตผ.เห็นชอบให้กำหนดตราสัญลักษณ์โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ เพื่อใช้ในการประชาสัมพันธ์ เป็นรูปปลาตะเพียน มีลายจักสานที่สะท้อนความเป็นภูมิปัญญาไทย ดังภาพที่ 1.1

ภาพที่ 1.1 ตราสัญลักษณ์โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์(www.thaitambon.com)

ทั้งนี้ สินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ที่ผ่านการคัดเลือกระดับประเทศในเขตลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มี 9 กลุ่มที่จะทำการศึกษาดังนี้

จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	ผลิตภัณฑ์/สินค้า
นครศรีธรรมราช	ชะอวด	เคื่อง	ผลิตภัณฑ์จากกระจูด
		ท่าเสม็ด	ผลิตภัณฑ์จากกระจูด
		นางหลง	ผลิตภัณฑ์จากกระจูด
พัทลุง	เมือง	ชัยบุรี	ผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว
		นาท่อม	นมโคพัทลุง
	ควนขนุน	ทะเลน้อย	ผลิตภัณฑ์จากกระจูด
สงขลา	เมือง	เขารูปช้าง	ผลิตภัณฑ์จากเกล็ดปลา
		เกาะยอ	ผลิตภัณฑ์ผ้าทอ
	สะเดา	ปาดังเบซาร์	ผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว

1.5 ข้อจำกัดในการวิจัย

- 1.5.1 ภาษาในการสื่อสาร สำเนียงของคนพัทลุง นครศรีธรรมราช เมื่อถอดเทปมีเพี้ยนบ้าง
- 1.5.2 การเดินทางและติดต่อสื่อสาร บางที่ไม่มีโทรศัพท์ในการติดต่อนัดหมายล่วงหน้า ตลอดจนนักวิจัยไม่ชำนาญทาง บางแหล่งต้องเดินทางเก็บข้อมูลซ้ำหลายครั้ง

1.6 นิยามศัพท์ (Definition)

หัตถกรรม ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 ให้ความหมายร่วมกับคำหัตถการ หัตถกิจ ว่า “การทำด้วยฝีมือ การช่าง” แต่ฉบับปัจจุบัน พ.ศ. 2525 ได้แยกคำหัตถกรรมออกมา และให้ความหมายว่า “การทำในโรงงานอุตสาหกรรม” ซึ่งเป็นความหมายที่กว้างขึ้น

คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาหัตถกรรมไทย กระทรวงอุตสาหกรรม ให้ความหมายของสินค้าหัตถกรรม ดังนี้

สินค้าหัตถกรรม หมายถึง สิ่งที่ต้องใช้ฝีมือในการประดิษฐ์และมีความงามด้านศิลปะแฝงอยู่ โดยอาจจะใช้เครื่องจักร เครื่องมือ เครื่องทุ่นแรง ช่วยในการผลิตด้วยก็ได้

ผลิตภัณฑ์ ไม่ได้หมายถึง ตัวสินค้าเพียงอย่างเดียว แต่เป็นกระบวนการทางความคิด รวมถึงการบริหาร การดูแล การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การรักษาภูมิปัญญาไทย การท่องเที่ยว ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี การต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้กลายเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ มีจุดเด่น จุดขาย ที่รู้จักกันแพร่หลายไปทั่วประเทศและทั่วโลก

สินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ หมายถึง สินค้าที่แต่ละตำบลได้คัดเลือก และยกให้เป็นสินค้าเด่นประจำตำบล ใช้ตราสัญลักษณ์ หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ONE TAMBON ONE PRODUCT LOGO ตามที่คณะกรรมการอำนวยการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์แห่งชาติ (กอ.นตผ.)

เห็นชอบให้กำหนดตราสัญลักษณ์โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ เพื่อใช้ในการประชาสัมพันธ์ เป็นรูปปลาตะเพียน มีลายจักสานที่สะท้อนความเป็น ภูมิปัญญาไทย

เขตลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา หมายถึง เขตที่เมื่อฝนตกน้ำจะไหลรวมไปยังทะเลสาบสงขลา ในเขตลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ประกอบด้วยบริเวณพื้นที่รอบทะเลสาบ 4 แห่ง คือ ทะเลน้อย ทะเลหลวง ทะเลสาบ และทะเลสาบสงขลา มีพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช 4 อำเภอ คือ อำเภอเชียรใหญ่ อำเภอชะอวด อำเภอหัวไทร และอำเภอเฉลิมพระเกียรติ อำเภอที่เหลือจัดเป็นลุ่มน้ำปากน้ำจังหวัดพัทลุงทั้งจังหวัด คือ 10 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ และจังหวัดสงขลา 12 อำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอสิงหนคร อำเภอสทิงพระ อำเภอระโนด อำเภอกระแสดำ อำเภอรัตนภูมิ อำเภอสะเดา อำเภอหาดใหญ่ อำเภอนาหม่อม อำเภอกวนเนียง อำเภอบางกล่ำ และอำเภอคลองหอยโข่ง

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย (Expected Result & Appreciation)

- 1.7.1 ทราบกระบวนการผลิต การจัดการและการจำหน่ายสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ในเขตลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุงและสงขลาเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การบริหารจัดการชุมชน
- 1.7.2 ทราบการกำหนดราคา ช่องทางการจัดจำหน่ายและการส่งออก สินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ในเขตลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการบริหารด้านตลาดของสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์
- 1.7.3 ทราบต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตสินค้า หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ในเขตลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการบริหารการผลิต
- 1.7.4 ทราบจุดแข็ง จุดอ่อน อุปสรรคและโอกาสในการผลิตและจำหน่ายสินค้า หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ในเขตลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเป็นข้อมูลเบื้องต้นที่ทำให้หน่วยงานที่ต้องการเข้าไปพัฒนาสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ได้วางกลยุทธ์ในการพัฒนาต่อไป